

UN CREATOR PE PLANUL SPAȚIULUI ȘI AL TIMPULUI ACADEMICIANUL GHEORGHE MUSTEA LA 70 DE ANI

**Născut la 1 mai 1951 în satul Mândrești, Telenesti.
Compozitor, dirijor, flautist, naist.
Membru corespondent (2007) și membru titular (2012)
al Academiei de Științe a Moldovei.**

„Nimic nu apare din nimic și nu dispare fără urmă”, spune o lege a universului. Orice lucru se naște într-un anumit context sau, filosofic vorbind, într-un anumit spațiu și într-un anumit timp, purtând pecetea acestora. Dar nu numai spațiul și timpul marchează lucrul dat, ci și acesta din urmă, la rândul său, marchează timpul și spațiul respectiv.

Legea în cauză se referă și la creația compozitorului Gheorghe Mustea, care a izvorât și s-a dezvoltat într-un anumit loc și pe un anumit segment al istoriei. A trata creația maestrului în afara acestor factori înseamnă a o trata în afara *esenței* ei. Desigur, abordarea dată se pretează oricărui creator, dar în cazul lui Gheorghe Mustea ea comportă o semnificație aparte.

Care este spațiul și timpul creației compozitorului Gheorghe Mustea și cum se raportează ea la aceste categorii existențiale? Să le luăm pe rând.

Orice lucru sau fenomen poate fi imaginat sub forma unui pom, cu rădăcini, tulpină și coroană, având, deci, partea sa vizibilă și partea invizibilă, unde partea invizibilă determină partea vizibilă. Sub forma unei astfel de metafore-pom percepem și creația lui Gheorghe Mustea. Coroana este ceea ce vedem sub aspect de personalitate artistică, de opera pe care a creat-o, acestea fiind manifestarea adâncurilor din care-și trag existența, fiind produsul rădăcinilor care le-au alimentat. Și care sunt aceste rădăcini?

Să luăm drept sursă de referință la subiectul „rădăcinile noastre” lucrarea lui Dumitru Drăghicescu *Din psihologia poporului român* [1]. Una dintre teoriile cu

privire la constituirea popoarelor este cea *geomorfologică* sau *teoria mediului geografic*, adeptul căreia era Montesquieu. În celebra sa lucrare *Despre spiritul legilor*, gânditorul francez lansează ideea precum că popoarele sunt predestinate în istorie prin geografia lor (care încadrează „trupul” și „spiritul” unui popor) [2]. La rândul lor, enciclopediștii francezi (Helvetius ș.a.) accentuează rolul condițiilor istorice în dezvoltarea umană și în formarea structurilor de personalitate. Cât privește felul de a fi al neamului nostru, la formarea lui se pare că și-au exercitat acțiunea ambele aceste principii.

Așadar, mediul fizico-geografic. Cum este acesta, în cadrul căruia a avut să i se formeze destinul și să viețuiască poporul nostru? Or, născuți „sub un cer cu stele sudice”, vorba lui Grigore Vieru [3] n-am putut să nu fim influențați de factorul dat.

Dacă e să ne referim la un element definitoriu al spațiului nostru mioritic, acesta se caracterizează, după cum afirmă D. Drăghicescu în volumul citat, prin „limpezimea cerului, intensitatea și splendoarea luminii calde și străvezii, netezimea formelor. Atmosfera se umple cu o văpaie de lumină, cu o splendoare de culori și tonuri. Un așa climat, o astfel de atmosferă nu puteau să nu influențeze decisiv *temperamentul, sensibilitatea, închipuirea și cugetarea* poporului nostru”. De aceea, „temperamentul românilor ascunde de cele mai multe ori un foc lăuntric, care izbucnește la împrejurări potrivite în mișcări repezi și acțiuni pasionate și energice” [1, p. 296]. În acord cu trăsăturile

factorului geografic se află portul popular și muzica: ornamentele bogate, melodismul „dulce-seducător” și intonațiile ancestrale ale doinei. Toate aceste caracteristici le comportă și muzica lui Gheorghe Mustea.

Factorii respectivi au contribuit la formarea caracterului *etno-psihologic* al neamului, în mare parte de natură romantică. „Cel mai relevant moment cultural care s-a regăsit în procesul redeșteptării noastre de neam, scrie Virgiliu Constantinescu-Găliceni (în studiul introductiv la lucrarea lui D. Drăghicescu), a fost *romantismul*. Acesta descoperea *folclorul drept semnul nostru de identitate ca popor* și, prin urmare, constată imperativul inevitabil de a ne regăsi pe noi înșine în straturile adânci ale neamului” („Regăsindu-te pe tine”, după cum zice versul din *Glossa eminesciană*). Adică, în straturile artei, ale culturii populare, lucru care se raportează în mod direct la creația lui Gheorghe Mustea.

De pe planul general românesc, să coborâm pe cel moldovenesc, în special pe cel al zonei centrale a spațiului dintre Prut și Nistru, or acesta, în ansamblul caracteristicilor generale ale întinderii „de la Nistru pân-la Tisa”, se distinge prin trăsături specifice [4].

Partea centrală a Moldovei este o continuare a Podișului Moldovei din dreapta Prutului. Ea are un relief puternic fragmentat, alcătuit dintr-o alternanță de culmi și depresiuni cu caracter de *coline*, cu dealuri prelungi cu interfluvii plane și ușor *ondulate*. Suprafața este acoperită în proporție de 40 % de păduri, adică de codri.

Aici, în zona Codrilor, Gheorghe Mustea a văzut lumina zilei, factor care l-a marcat în tot ce este și ce face în viață. Or, zona Codrilor Moldovei este una specifică atât sub aspect geografic, cât și al felului de a fi al locuitorilor ei. Într-o lucrare dedicată specificului plaiului nostru, Scarlat Panaitescu scrie: „În special Codrul este de o structură topografică deosebită de restul Basarabiei. Regiunea Codrului se prezintă ca o răzvrătire geologică, răsfățată de natură. *Caracterul etnic moldovenesc este cel mai pronunțat în această regiune*”, subliniază autorul [5].

Codrul nu este o „simplă” pădure, ci o ființă, un personaj al vieții „pământului doinei” (vorba lui George Breazu), un „membru” al familiei noastre ancestrale. *Împărat slăvit e codrul...*, zice Eminescu: *Codrule, Măria ta...* continuă poetul; *Iar eu fac ce fac demult (...)* / *Numai omu-i schimbător, Pe pământ ră-tăcitor etc.*

Totodată, Codrul este o imensă „sală de concert”, o „filarmonică”, un univers al muzicii. *Cucul cântă, mierle, presuri – Cine știe să le-asculte? / Ale păsărilor neamuri / Ciripesc pitite-n ramuri / Și vorbesc cu atât de multe / Înțelesuri*, dacă e să revenim la Eminescu.

De unde muzica codrului? De la „cântecul lui de leagăn”, în primul rând (*Ce te legeni, codrule?* – întrebă, existențial, poetul). Or, codrul, prin „legănatul” său, respectă legea *ondulației*, a doinei de care este marcat „spațiul mioritic”, „piciorul de plai”, „gura de rai”, despre care vorbește Lucian Blaga în *Spațiul mioritic* [6].

Inegalabila muzică a codrului a auzit-o tânărul Gheorghe Mustea pe când asculta „orchestra” acestuia într-o dimineață de vară. Despre codru vorbește compozitorul în poemul pentru pian și orchestră *Ecoul codrului* și în multe alte creații ale sale, în care atestăm nenumărate adresări ale maestrului la subiectul codrului, începând cu titlurile unor creații, continuând cu versurile pe care le-a pus pe muzică și ajungând la melodiile scrise pentru nai sau cu participarea naiului. Or, naiul și codrul sunt de nedespărțit: vocea acestui instrument nu răsună nicăieri atât de firesc, atât de „la el acasă”, ca pe meleagul codrilor. Este și instrumentul prin care s-a lansat, alături de flaut, ca instrumentist-profesionist, Gheorghe Mustea, atingând performanțe de vârf.

Prin caracteristicile specifice ale Moldovei dintre Prut și Nistru s-a constituit un *fenomen muzical* unic, ce strălucește printr-o lumină aparte deasupra întregului spațiu al neamului. La baza lui stă sensibilitatea caracteristică oamenilor plaiului moldovenesc, sensibilitate care îi aduce uneori la starea de „nestăpânire a lacrimilor” în fața frumuseților vieții – stare pe care o cântă Grigore Vieru în poezia *Ca prima oară: Merg pe pământ / Și sun ca vioara. (...)* / *Până la lacrimi / Mi-e dragă viața. / Orice splendoare / Mă doare (...)*. E starea supremă a lui „a fi”. Or a fi este totul, a nu fi este nimic, vorba lui Shakespeare.

Să ne referim în continuare la dimensiunea „timp”, alături de cea a spațiului. Istoria își creează formele sale – geografice, politice, social-economice, culturale – în cadrul cărora se desfășoară viața oamenilor. Ea își are cursul său și logica sa. Dar istoria se realizează pe sine *prin* oameni. Această dialectică relevă inclusiv destinul spațiului cu numele de Basarabia, care, privit din perspectiva istoriei, este nu numai unul de natură geografică, politică, culturală. Basarabia este un fenomen spiritual. Mult s-a scris despre Basarabia, despre soarta ei. Aceste scrieri (cele de bună credință) poartă o încărcătură sufletească aparte a autorilor, una marcată, pe de o parte, de tandrețe și de admirație, pe de altă parte – de compătimire. Basarabia apare, astfel, ca o ființă vie cu chipul și sufletul său, cu nuanțele speciale ale vieții sale prin care și-a creat și își creează istoria. *La margine de lume, / venit din vremi bătrâne, / Un plai cu dulce nume / Înălțător rămâne...* Astfel își începe poezia *Basarabia* poetul Dumitru Matcovschi.

Plaiul românesc cu numele de „Basarabia” își duce destinul în timp la răscrucea dintre două lumi – cea de Răsărit și cea de Asfințit. A trăi „între” sau „la răscruce” înseamnă a trăi într-o zonă „seismică” caracterizată de tendințe contradictorii. „Răscrucea” unește, dar și desparte. Cei de la „răscruce” au de câștigat, dar, din varii motive, pot și să piardă. În „aflarea între două lumi” există riscul dezbinării, dar și un avantaj: de a culege roade din ambele părți, de a asimila, combina și sintetiza energiile celor două direcții, creând lucruri inedite. E cazul multor creatori din stânga Prutului. E și cazul lui Gheorghe Mustea.

Artiștii locului au făcut studii la o puternică școală academică chișinăuană, formată pe parcursul deceniilor de talentați profesori – absolvenți ai instituțiilor de specialitate de prestigiu din România (Iași, București), din Rusia (Sankt Petersburg, Moscova), din Ucraina (Kiev, Odessa) ș.a. care s-au stabilit la Chișinău. Gheorghe Mustea s-a format sub auspiciile exigențelor acestei școli complexe. În același timp, mulți tineri specialiști din diferite domenii ale artei muzicale (interpretare, muzicologie, compoziție) și-au făcut studiile în prestigioase instituții de învățământ din fosta URSS: Moscova, Sankt Petersburg, Kiev, Odessa ș.a. Gheorghe Mustea a făcut o temeinică școală în dirijat simfonic și de operă la Sankt-Petersburg și la Moscova.

La Moscova, la Teatrul Bolșoi și pe alte scene ale fostului imperiu a fost montată opera lui Gheorghe Mustea *Alexandru Lăpușneanu*. Actualmente este finalizată și editată partitura unei noi opere istorice, *Ștefan cel Mare*, care-și așteaptă montarea.

Odată cu anul deschiderii frontierelor, 1989, și cu începutul unei etape inedite a istoriei Moldovei, sute de artiști, de oameni de cultură și de știință au trecut Prutul pentru a-și face studiile și a-și perfecționa măiestria la Iași, București, Cluj-Napoca și în alte centre culturale, pentru a se manifesta și a familiariza publi-

cul din dreapta Prutului cu operele lor. Compozitorul și dirijorul Gheorghe Mustea a evoluat pe scenele unui șir de orașe din România.

...O privire generalizatoare asupra creației maestrului Mustea atestă că ea este pătrunsă în toate fibrele de intonațiile și de suflarea acestui pământ, de viața și de istoria lui. Maestrul s-a născut, s-a format și a creat într-o epocă înfloritoare a culturii noastre. Compozitorului, dirijorului, interpretului, academicianului, profesorului Gheorghe Mustea i s-au făcut propuneri de a trece cu activitatea în alte țări. N-a făcut-o. De ce? Deoarece nu se poate îndepărta de rădăcini, de izvor. Căci, cine o să rămână acasă, având grijă de sufletul oamenilor plaiului natal? Prin aceasta, îl avem în mijlocul nostru, în plină forță de creație.

La mulți ani, Maestre!

BIBLIOGRAFIE

1. Drăghicescu D. Din psihologia poporului român. București: Albatros, 1996. 437 p.?
2. Montesquieu. Despre spiritul legilor. București: Editura Științifică, 1964.
3. Vieru Gr. Eminescu. <https://www.facebook.com/70030561728/posts/10154166212996729/> (vizitat la 5.06.2021)
4. Panaitescu S. Aspecte economice și sociale din Basarabia (1920–1926), Vol. I, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1926.
5. Panaitescu S. Aspecte economice și sociale din Basarabia (1920–1926). Vol. I, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1926, p. 10. (Cf: Nicolae Enciu. Așezarea geografică și frontierele Basarabiei interbelice. Pitorescul ținutului dintre Prut și Nistru. În: Deputatul în Sfatul Țării Andrei Găină – unificator de țară. Chișinău: Lexon-Prim, 2013, pp. 130-142).
6. Blaga L. Spațiul mioritic. În: Lucian Blaga. Trilogia culturii. București: HUMANITAS, 2011, pp. 157-331.

Dr. hab., prof. univ. Ion GAGIM